

नेपालमा नागरिकता वितरण प्रक्रिया
रोल्पा जिल्लाको ऐतिहासिक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
इतिहास विषयको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको
छैठौं पत्रको प्रयोजनको लागि प्रस्तुत
शोध-पत्र

शोधकर्ता

श्याम आत्रेय पौडेल

त्रि.वि.वि.दर्ता नं : ९-२-२४३-६-९७

कक्षा रोल नं ३/२०६३

परीक्षा रोल नं. ४८०३६९

इतिहास तथा संस्कृति विभाग
पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा
२०६९/२०७३

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय इतिहास विषयको स्नातकोत्तर तहको पाठ्यक्रम अनुरूप श्री श्याम आत्रेय पौडेलले नेपालमा नागरिकता वितरण प्रक्रिया रोल्पा जिल्लाको ऐतिहासिक अध्ययन शीर्षकमा मेरो निर्देशन तथा सुपरीवेक्षणमा यो शोध पत्र तयार पार्नु भएको हो । शोधकर्ताले परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधकार्यबाट म सन्तुष्ट छु । उक्त शोधकार्यको आवश्यक मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६९/०४/१६

(चन्द्रकान्त पौडेल)

शोध-निर्देशक

इतिहास तथा संस्कृति विभाग

पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
इतिहास तथा संस्कृति विभाग,
पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय इतिहास विषयको स्नातकोत्तर तहको पाठ्यक्रम अनुरूप श्री श्याम आत्रेय पौडेलले नेपालमा नागरिकता वितरण प्रक्रिया रोल्या जिल्लाको ऐतिहासिक अध्ययन शीर्षकमा तयार पारिएको शोधपत्रलाई स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

१. विभागीय प्रमुख सुश्री ज्योती भट्टचन
२. बाह्य परीक्षक
३. शोध निर्देशक श्री चन्द्रकान्त पौडेल

मिति : २०६९/०४/१६

प्राक्कथन

‘नेपालमा नागरिकता वितरण प्रक्रिया रोल्पा जिल्लाको ऐतिहासिक अध्ययन’ विषयक प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत इतिहास विषयको छैठौं पत्रको प्रयोजनको निम्ति तयार पारिएको हो । यस शोधपत्रमा नेपालमा नागरिकता वितरण सम्बन्धमा भएका संवैधानिक व्यवस्था, ऐन कानूनको समष्टिगत रूपमा अध्ययन विश्लेषण गर्दै रोल्पा जिल्लाको नागरिकता वितरणको इतिहास र जिल्लाको तल्लो तह अर्थात् कार्यन्वयनको तहमा भए गरेका कार्यहरु, समस्याहरु तथा समस्या निराकरणका सुझावहरु प्रस्तुत गरिएको छ ।

सर्वप्रथम प्रस्तुत शोधपत्र ‘नेपालमा नागरिकता वितरण प्रक्रिया रोल्पा जिल्लाको ऐतिहासिक अध्ययन’ शिर्षकमा शोध अध्ययन गर्ने अवसर प्रदान गरिएकोमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत इतिहास तथा संस्कृति विभाग, पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा प्रति आभार प्रकट गर्न चाहान्छु । यसै गरि प्रस्तुत शोध कार्य गर्न विशेष प्रोत्साहन दिनुहुने इतिहास तथा संस्कृति विभाग पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखराका विभागीय प्रमुख तथा आदरणीय गुरु तथा सह प्राध्यापक सुश्री ज्योति भट्टचन प्रति म ज्यादै आभारी छु । प्रस्तुत शोध पत्र तयार गर्ने क्रममा अत्यन्त व्यस्तताको बाबजुद पनि मलाई थुप्रै नीति निर्देशन सुझाव र प्रेरणा दिई आलो काचो लेखन अभ्यासलाई परिस्कार र परिमार्जन गराउने श्रदेय गुरु तथा शोध निर्देशक चन्द्रकान्त पौडेल प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोध पत्र तयार गर्ने क्रममा आफ्नो अमूल्य सुझाव तथा यथासम्भव सामग्रीहरु प्रदान गर्नु भएका नेपाल टेलिभिजनका पत्रकार श्री राजेश बुढाथोकी प्रति आभार व्यक्त गर्दछु । यसको साथै आवश्यक डाटा संकलनमा सहयोग गर्नुभएका जिल्ला प्रशासन कार्यालय रोल्पाको प्रमुख जिल्ला अधिकारी श्री हरि प्रसाद बास्तोला लगायत नागरिकता फाटमा कार्यरत ना.सु. बामदेव शर्मा तथा अन्य कर्मचारीहरु र गाविस सचिवहरु रश्मी राज अधिकारी, भुपेन्द्र अधिकारी, ध्रुव भण्डारी र दिवाकर योगी तथा नागरिकता बनाउन आउनुभएका रोल्पा जिल्लाका सर्वसाधारणहरुमा धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

यस शोध पत्र तयार गर्ने क्रममा आफ्ना अमूल्य सुझाव, निर्देशन तथा प्रेरणा दिनु भएका तत्कालिन जि.प्र.का. काठमाडौंका प्र.जि.अ. श्री तेज प्रसाद पौडेल (हाल ललितपुर जिल्ला), जि.प्र.का. तनहुका तत्कालिन प्र.जि.अ. श्री रुद्र पौडेल, जि.प्र.का. सिन्धुलीका तत्कालिन प्र.जि.अ. कमलमणी काफ्ले (हाल प्युठान जिल्ला) प्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोध पत्रलाई बढो मेहनत पूर्वक छिटो छरितो कम्प्यूटरमा लिपीबद्ध गरि सहयोग गर्नुभएका भाई श्री महेश खरेल तथा प्रिन्ट लेआवट, फोटोकपी तथा बाइण्डिङ गरिदिनुहुने प्रगति अफसेट प्रेस, पराजुली कम्प्लेक्स, चिप्लेहुङगाका श्री रत्न प्रसाद विजुक्छे लाई धन्यवाद दिन चाहान्छु । त्यस बाहेक प्रस्तुत शोध पत्र तयार पार्ने क्रममा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्नुभएका मेरा अन्य मित्रहरु, शुभचिन्तकहरु तथा परिवारजनलाई पनि धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

अन्त्यमा यस शोध पत्रको समुचित मूल्याङ्कनार्थ त्रिभुवन विश्वविद्यालय, पृथ्वीनारायण क्याम्पस, इतिहास तथा संस्कृति विभाग, पोखरा समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०६९/०४/११

श्याम आत्रेय पौडेल
इतिहास तथा संस्कृति विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

विषय सूची

शीर्षक	पृष्ठ
अध्याय एक	
परिचय	१-४
१.१ अध्ययनको परिचय	१
१.२ समस्याको कथन	२
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	३
१.४ अध्ययनको महत्व	३
१.५ अध्ययनको सीमा	४
१.६ अध्ययनको संगठन	४
अध्याय दुई	
पुर्वअध्ययनको समीक्षा	५-६
अध्याय तीन	
अनुसन्धान पद्धति	७-८
३.१ अध्ययन क्षेत्र छनौटको औचित्य	७
३.२ अनुसन्धान ढांचा	७
३.३ समग्रता र नमूना	७
३.४ तथ्याङ्कको प्रकृति र श्रोत	८
३.५ तथ्याङ्क संकलन विधि	८
३.५.१ प्राथमिक तथ्याङ्क	८
३.५.२ द्वितीयक तथ्याङ्क	८
३.५.३ तथ्याङ्क प्रशोधन र व्याख्या	८
३.५.४ तथ्याङ्कको विश्वसनियता एवं प्रामाणिकता	८

अध्याय चार

रोल्पा जिल्लाको संक्षिप्त परिचय एवं नागरिकता वितरणको इतिहास	९-१२
४.१ रोल्पा जिल्लाको संक्षिप्त परिचय	११
४.१.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमी	९
४.१.२ भौगोलिक अवस्थिति	१०
४.१.३ सामाजिक तथा आर्थिक जनजीवन	१०
४.२ नागरिकता वितरणको इतिहास	११

अध्याय पाँच

नेपालमा नागरिकता वितरण सम्बन्धी व्यवस्था	१३-३४
५.१ नेपालमा नागरिकता वितरण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था	
५.१.१ नेपाल नागरिकता ऐन, २००९	१३
५.१.२ नेपालको नागरिकता नियम, २००९	१४
५.१.३ नेपालको संविधान, २०१९	१५
५.१.४ नेपाल नागरिकता ऐन, २०२०	१६
५.१.५ नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७	१७
५.१.६ नेपाल नागरिकता नियमावली, २०४९	१८
५.१.७ नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३	१८
५.१.८ नेपाल नागरिकता ऐन, २०६३	१८
५.१.९ नेपाल नागरिकता नियमावली, २०६३	२५
५.१.१० नागरिकताका प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि जारी गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधि	३०
५.१.११ नेपाल सरकारबाट समय समयमा जारी गरिएका परिपत्रहरु	३२
५.२ नागरिकता प्रमाणपत्र वितरणका लागि संस्थागत व्यवस्था	३३

अध्याय छ

तथ्याकंहरुको प्रस्तुति एवं विश्लेषण

३५-४१

६.१	नागरिकता वितरण र वितरित नागरिकता वारेको अध्ययन	
६.१.१	जनसंख्या विवरण	३५
६.१.२	नागरिकता वितरण विवरण	३५
६.१.३	अध्ययन अवधि छ महिनामा नागरिकता वितरण विवरण	३६
६.१.४	अध्ययन अवधि छ महिनामा प्रतिलिपि वितरण विवरण	३७
६.१.५	अध्ययन अवधिमा लैंगिक आधारमा नागरिकता प्राप्ति विवरण	३७
६.१.६	नागरिकता प्राप्त गर्ने प्रकृयाको वारेमा जानकारी	३८
६.१.७	वितरण प्रकृया	३९
६.१.८	समयगत विवरण	३९
६.१.९	नागरिकता बनाउँदा सबैभन्दा भन्भटिलो पक्ष	३९
६.१.१०	सिफारिस सम्वन्धी कार्यको अध्ययन	४०
६.१.११	कर्मचारीको अवस्था	४०
६.१.१२	अभिलेख व्यवस्थापन	४०
६.१.१३	कार्यालयको भौतिक अवस्था	४१

अध्याय सात

सारांश, निष्कर्ष र सुझावहरु

४२-४५

७.१	सारांश	४२
७.२	निष्कर्ष	४३
७.३	सुझावहरु	४४
	सन्दर्भ सामग्री	
	अनुसूचीहरु	
	सर्वेक्षणको क्रममा प्रयोग गरिएको प्रश्नावलीहरु	